

Hodnocení diplomové práce

předložené Evangelické teologické fakultě UK dne

(č.j. /07):

Jindřich POSPÍŠIL, *Monotheismus jako téma starozákonního bádání: Základní přehlednutí terénu se zaměřením na problematiku limitů (užití) pojmu »monotheismus«*, Praha 2007, 135 stran.

Popis a charakteristika:

Předložená magisterská diplomová práce se věnuje **problému monoteismu jako tématu starozákonního bádání**. Z původně širšího zadání si autor práce rozumně vymezil pole užší – představuje základní nárys a věcné okruhy dějin bádání (část I.), tři výrazné a v řadě ohledů konkurentní současné koncepty vzniku monoteismu (část II.), přístup v perspektivě dějin náboženství a jeho kritiku (část III.) a pak připojuje vlastní vyhodnocení představených problémů a nastíněných pozic. Celá práce přitom není pojata jen jako retrospektivní deskripce či představení názorů autorit, autor na řadě míst otevírá rozhovor o věcných aspektech, sám do něj vstupuje svými poznámkami, komentáři, hodnotícími soudy a upozorňuje na navazující otázky v starozákonním oboru (např. v metodologických, epistemologických i interpretativních souvislostech) či uvádí důsledky obecněji teologické. Práce jako celek sice představuje a zpracovává látku z „dějin bádání“ (převážně však z dějin nedávných, v klíčových pasážích ze současnosti), způsob rozpravy však jednotlivé aspekty pojednává soustavně a kriticky v perspektivě dnešního odborného diskurzu; celkově je tedy práce spíše aktuálním *biblicko-teologickým zpracováním tématu* než deskriptivním nárysem.

Rozprava se v každé z hlavních částí **člení** na dílčí, průběžně číslované kapitoly; u nich autor velmi vhodně a přehledně užívá ještě další řád hierarchického členění – u kapitol 4.–8., jež srovnávají reprezentativní autory a jejich koncepty, má toto členění obdobnou strukturu a nabízí tak velmi přehledný souhled.

Věcně autor přesvědčivě identifikuje, že za základní **otázkou po vzniku** monoteismu (zvl. jeho přesnějším datování a určení specifického generativního kontextu), jež je v bádání široce diskutována, se skrývá mnohem méně kriticky pojednávaná **otázka definice** jevu. Oprávněně proto nejen v závěrečném hodnocení ale již v představení jednotlivých etap a oblastí rozpravy věnuje velkou pozornost gnoseologickým předpokladům a metodologickým aspektům jednotlivých pojetí a pozic.

V závěru práce autor zdůrazňuje **limity**, jež je nutné při označení náboženství Izraele za „monoteistické“ neztrácet ze zřetele. Diskuse o jevu i pojmu „monoteismu“ podle něj může být vhodným vstupem do diskuse o základních rysech biblické teologie v současnosti.

Specifické rysy autorova přístupu a způsobu zpracování nakonec názorně vyjadřují **dva připojené dodatky**. První (str. 105–107) dokumentuje věcný, specificky teologický zájem autora na tématu; obsahuje autorovo kázání na jeden z tzv. „polyteistických“ starozákonních textů – Žalm 82. Druhý dodatek (str. 108–112) dokumentuje detailní analytické zpracování a pečlivost autorovy práce – obsahuje podrobný rejstřík adjektivních a genitivních vazeb pojmu „monoteismus“, jak je autor rozsáhle excerpoval z užití literatury (včetně odkazů na autory a jejich díla).

Seznam užití literatury je velmi bohatý, celkově zahrnuje na 300 položek (*sic!*). Anglicky publikované práce zahrnuje z hlediska daného tématu téměř exhaustivně, velmi podrobně zpracovává také tituly české biblistiky.

Hodnocení věcné:

Na předložené práci je třeba ocenit již vlastní autorovo vymezení tématu, shromáždění relevantního materiálu, koncipování jednotlivých částí a strukturování látky do podkapitol.¹ V rozsáhlém materiálu a kontroverzním odborném diskurzu se autor dokázal dobře zorientovat, vytvořit přehlednou kostru svého pojednání a svou rozpravu zpracovat s jemnou kritičností v detailu i celkovou srozumitelností v hlavních liniích. Téma, jež autor v úvodu nastoluje, se mu zdařilo pojednat způsobem, který předem nahlásil, a v závěrečném shrnutí předkládá – se vši střídlostí a opatrností – jasné teze, jež dobře opírá o předchozí výklad. V naplnění základního věcného záměru i uplatněného postupu je tedy možné práci považovat za **zdařilou**.

Způsob vedení rozpravy a uplatňované **metodické postupy** jsou jak v pasážích historicko deskriptivních tak systematicko hodnotících na velmi solidní odborné úrovni. Autor má dobrý přehled o dosavadním bádání, o jednotlivých pozicích a jejich představitelích, o nevyjádřených předpokladech daných přístupů a důsledcích předkládaných hypotéz ... a dokáže své znalosti ve vedení rozpravy uplatňovat kritickými poznámkami na okraj a do souvislostí, aniž by ovšem přetížil sledovatelnost hlavní linie svého výkladu. Jeho výklad má průběžně rozměr kritického pojednání; do jednoduchých indikativně či afirmativně předkládaných tvrzení nesklouzává ani tam, kde usiluje o stručnost. Jednotlivé pozice, přístupy jiných autorů a vzájemné polemiky dobře dokumentuje a přiměřeně interpretuje (viz bohatý poznámkový aparát). Pro věcnou stránku, pro zřetelnost předkládaných tezí i jejich přesvědčivost je tento způsob zpracování velkým kladem.

Za zdařilou považují i míru, s níž autor uplatňuje **vlastní kritické a hodnotící názory**. Obvykle s nimi do rozpravy vstupuje v závěrečných odstavcích, poté, co představil pozice relevantních autorů a jejich argumenty. Za představenou látku a názory autorit se však neschovává, vstupuje do polemik a uplatňuje vlastní hodnocení (např. str. 96 aj.). Na druhou stranu ovšem postupuje se střídlostí a uměřeností, jež prozrazuje poučenost o limitech, relativitě a kontextuálnosti každé jednoznačné pozice (srv. např. celkový závěr, str. 104).

Jakkoli je množství zpracovaného materiálu a zohledněné sekundární literatury velmi solidní, zůstává věcným nedostatkem práce, že v ní zcela **chybí hlasy německé produkce** (kromě titulů přeložených do angličtiny). Toto omezení je **věcně** natolik významné, že by na

¹ Kritickou otázkou je možné vznést nad hierarchickým vztahem kap. 10.1 „*Potíže s datováním vzniku monoteismu*“ vůči kap. 9 „... *vznik monoteismu*“. Kap. 10.1 navazuje na předchozí výklad velmi těsně, úvodní odstavce v podstatě opakují předcházející teze...; kap. 10 by jako celek měla mít v názvu také motiv „*definování*“, neboť tento aspekt je (oproti kap. 9) jejím specifikem a důležitým tématem v rozpravě.

ně autor měl v úvodu dosti výrazně upozornit, své téma uvést jako zaměřené (zúžené) na anglosaskou oblast diskuse – eventuelně tento limit uvést i v podtitulu práce.

Sympatickým rysem je naopak dosti podrobné *zapracování* příspěvků a vyjádření *českých biblistů* k probíraným aspektům tématu (někdy i jen mimoděčných) – J. Hellera, F. Čapka, M. Lyčky, M. Prudkého, P. Slámy, O. Stehlíka a V. Žáka (poněkud překvapivě chybí M. Balabán, snad i M. Bič).

K věcné stránce patří nepochybně i dobrá práce autora s *odborným jazykem, formulační kompetence a přesnost výrazu*. Jak ve vlastních vyjádřeních, tak i v mnohých překladech citátů autor osvědčuje, že ovládá terminologii i způsob vedení odborné argumentace, náležitou jemnost distinkcí i zřetelnost v tvrzeních a jednoznačnost tezí. Ojediněle je jazyk zbytečně květnatý a šroubovaný, řada myšlenek věcně i výrazově složitých je však vyjádřena jasně a zřetelně. – Zcela ojediněle se v práci objevují jazykové nedostatky či nepřesnosti (např. vyšinutí z vazby,² chyba v přivlastňovacím zájmenu³ či stylistické neobratnosti⁴ či věcně nevhodný termín⁵), celková kultura vyjadřování je však velmi dobrá – zejména s ohledem na zpracování velkého množství cizojazyčného materiálu.

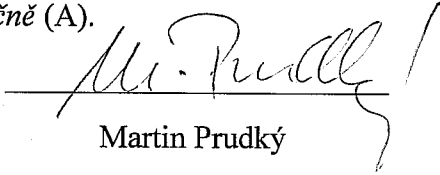
Hodnocení formálních náležitostí:

Práce je vyhotovena podle novelizovaných zásad diplomových prací, čistě a pečlivě. Má všechny podstatné náležitosti, její celkové provedení je zdařilé. Ediční zpracování textu je na dobré úrovni (způsoby zdůrazňování v textu *kurzívou* aj.). Všechny součásti textu (základní text, hierarchie nadpisů, patové poznámky atd.) mají zřetelnou a bezchybně uplatněnou grafickou úpravu. Práce má dobře provedené textové korektury, corrigenda se objevují ojediněle⁶ (v textu se objevují hebrejské termíny v kvadrátu, jejich tvary jsou bezchybné).

Závěr:

Práci považuji za zdařilou jak ve věcném zpracování zvoleného tématu, tak po stránce metodické i ve způsobu zpracování. Práce bezesporu splňuje kritéria požadovaná od magisterské diplomové práce. Doporučuji ji proto k obhajobě a při hodnocení navrhuji vycházet od klasifikačního stupně *velmi dobře* (B) až *výtečně* (A).

V Praze, dne 15. září 2007

Martin Prudký

² Několikrát se objevuje sloveso v singuláru při plurálovém subjektu (str. 11: „... se badatelé porozhlíží [→ porozhlížejí]“; str. 29: „texty ... mají ... tím, že zavádí [→ zavádějí]“ apod.

³ Např. str. 101: „dvojice ... se ... jeví užitečnou ... s rozpoznáním svých [→ jejich] limitů“.

⁴ Např. str. 83: „Pokud ponecháme stranou mnoho otázek týkajících se povahy... [→ otázek, jež se týkají povahy...]“ apod.

⁵ Např. termín „vesmír“ (str. 44 aj.) ve smyslu angl. termínu universe. Český „vesmír“ patří k „astrální sféře“, zatímco jak „universe“, tak jeho podklad, řecký *kosmos*, označuje „nebe a zemi“ (hebr. fráze, tzv. hendiadys). Česky tedy asi spíše starosvětsky „všehomír“ nebo moderně „universum“ než „vesmír“...

⁶ Lačný oponent má v tomto směru vskutku důvod k radosti, když textovou chybu najde. Nad tímto textem jsem mohl zajásat jen jednou – nad gramatickou hrubkou „vyzívající myšlenka“ (str. 56). Dále jsem zaznamenal několik nepodstatných chyb v interpuncti (str. 80; 83), nestandardní skloňování cizích vlastních jmen (např. Gnuse s přivlastňovací koncovkou na str. 65, 76 [2×] aj.) a necelých deset tiskových chyb (překlepů).